

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Kunta

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Eivät pääosin

Perustelee tarvittaessa kantasi

Pykäliin kaivataan edelleen selkiyttämistä. Palvelujen myöntämisen perusteita on liialti kirjoitettu auki laajoihin perusteluihin, ja tämä on lain soveltamisen sekä arjen käytännön työn kannalta haastavaa. Velvoittavat tiedot tulee selkeästi kuvata pykäliin, ei perusteluihin. Työntekijät ja asiakkaat eivät voi etsiä vastauksia perusteluista. Lainsäädäntö, jossa pykälien tarkoitus ilmenee vasta laajoista perusteluista, ei edistä kuntalaisten yhdenvertaisuuden toteutumista.

Hallituksen esitysluonnoksesta nousee erityinen huoli pykälien kuvauksista vammaispalvelujen suhteesta muun lainsäädännön perusteella myönnettyihin palveluihin, mm. sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Pykälässä on tärkeää kuvata selkeästi esim. Vammaisen henkilön perheen oikeudesta palveluihin, minkä lain nojalla nämä tulisi myöntää, sekä miten nämä suhteutuvat vammaisen henkilön tarvitsemiin palveluihin.

Pykäliin kaivataan edelleen tarkennuksia velvoittavista vastuista, erityisesti hengityshalvauspotilaille järjestettävien palvelujen osalta. Vastuun jakautuminen tulee selkeästi kuvata yhteiseksi vammaispalvelujen ja terveydenhuollon välillä, jotta asiakkaalle turvataan terveydenhuollon erityisosaamista vaativa tuki. Vastuu palvelujen järjestämisestä ei voi jäädä yksinomaan vammaispalveluille tapauksissa, jossa terveydenhuollon palvelut ovat ensisijaisen tärkeitä, ja tämä pitää sovellettaviin pykäliin selkeästi kuvata.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Perusteluissa ja pykälissä on ristiriitaisuuksia, joka aiheuttaa haasteita lain soveltamisessa. Erityisesti palveluissa, joihin asiakkailta on subjektiivinen oikeus, määrittely tulee olla tarkka ja selkeä jo suoraan pykälässä, ei pitkissä perusteluissa. Jos rajauksia oikeuteen saada palveluja muodostetaan vasta pääosin oikeuskäytännön kautta, tulee se kuormittamaan muutoksenhakuinstansseja, eikä se edistä asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Epäselvyydet aiheuttavat myös palvelunsaannin hidastumista, asiakkaan aseman heikentymistä sekä eettistä kuormaa henkilöstölle.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Kehitysvammalain ja vammaispalvelulainsäädännön yhdistäminen korostaa tarveperusteisuutta, ei diagnoosiperustetta, ja tämä koetaan hyvänä tarkennuksena. On kuitenkin ensisijaisen tärkeää edelleen korostaa peruspalvelujen ensisijaisuutta vammaispalveluihin nähden, ja tämän tulee olla selkeästi ilmaistuna suoraan sovellettavissa pykälissä. On myös edelleen arvioitava, mahdollistaako sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut riittävät työkalut ja osaamisen yhdenvertaisuuden mahdollistamiseksi, ja tarpeen mukaan kehittää näitä peruspalveluja.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisella henkilöllä tulee edelleen olla samat oikeudet kaikkiin niihin palveluihin, joita muillekin kansalaisille tarjotaan. Vammaispalvelulain mukaisilla erityispalveluilla vammaisille henkilöille tulee turvata tavanomaisen elämän toimintoja ja osallisuutta mahdollistavat palvelut yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Tämä ei esityksessä kaikilta osin toteudu tai ole selkeästi kirjattuna. Nykyisessä muodossaan esitys painottaa vammaispalvelujen viimesijaista vastuuta, tuomatta esiin velvollisuutta huomioida vammaisten henkilöiden tarpeita muiden palvelujen ja toimintojen suunnittelussa. Tämä ei osaltaan kannusta kaikkia toimijoita huomioimaan vammaisellekin tärkeitä asioita kuten esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Vammaisten henkilöiden epäyhdenvertaisuutta suhteessa ei-vammaisiin ihmisiin lisää 15 § lapsen asumisesta kodin ulkopuolella.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Laki ohjaa vahvasti hyvinvointialuetta järjestämään palveluja hyvin yksilöllisiin tarpeisiin. Tämä aiheuttaa haasteita palvelujen järjestämiselle sekä asiakasohjaukselle, kun palveluvalikoima ja tuottamisen tavat moninaistuvat. Erityistarpeisiin vastaaminen eri tuotantotavoin haastaa myös kustannusvaikuttavaa toimintaa ja tällä voi olla merkitystä palvelujen saatavuudelle.

Yksilöllisten tarpeiden mukaisten palvelujen tunnistaminen ja suunnittelu voi käytännössä olla haastavaa, ja tämä vaatii myös enemmän monialaista osaamista ja yhteistyötä.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Esitys tarveperusteisuudesta diagnoosiperusteisuuden sijaan. Yksittäinen diagnoosi voi vaikuttaa yksilön palvelutarpeeseen hyvin eri tavoin, ja saman diagnoosin omaavien asiakkaiden toimintakyvyssä, tarpeissa ja toiveissa voi olla suuria vaihteluja. Oikeus palveluihin tulee perustua vamman aiheuttamaan toimintakyvyn heikentymiseen ja siitä johtuvaan avun ja tuen tarpeeseen.

2.

Liikkumista tukevien palvelujen kokonaisuus on muodostettu kattavaksi, asiakkaan voimavaroja hyvin huomioiden. Tarpeen ja voimavarojen mukainen palvelu liikkumisen tukemiseksi on asiakkaan oikeus. Joukkoliikenteen ensisijaisuus on selkeästi kirjattu suoraan pykälään ja jos joukkoliikenteen käyttö ei ole mahdollista, on hyvä, että pykälä mahdollistaa moninaisten vaihtoehtojen/keinojen valitsemisen liikkumisen turvaamiseksi.

3.

Ikääntymisrajaus. Sen avulla pystytään kohdentamaan vammaisten palvelut tarkoituksenmukaisemmin. Korkeasta iästä johtuviin tarpeisiin tulee pystyä vastaamaan vanhuspalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla.

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Erytynen tuki pykälä, erityisesti tuetun päätöksenteon osalta. Osallisuus ja tuettu päätöksenteko tulee olla kaikkien oikeus eikä siten nähdä tarkoituksenmukaiseksi säätää omaksi palvelukokonaisuudeksi tässä laissa. Esitetty pykälä on myös epäselvä ja sellaisenaan vaikeasti sovellettavissa. (ks. perustelut kohta 16)

2.

Oikeutta kuntouttavaan varhaiskasvatukseen ei koeta tarpeelliseksi sisällyttää vammaispalvelulakiin koska varhaiskasvatusta on kaikkien lasten tarpeet ja oikeudet hyvin huomioitu.

3.

Lasten asuminen kodin ulkopuolella -kokonaisuuteen liittyy paljon epäselvyyttä, Erytyisenä riskinä nähdään lasten yhdenvertaisuuden toteutuminen.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesityksessä painopiste on edelleen vahvasti vanhempien huomioimisessa, vaikka esitykseen on sisällytetty aiempaa enemmän vammaisia lapsia huomioivia säännöksiä. Esim. lapsen oman mielipiteen kuulemista on laissa rajattu eikä lapsen näkökulmaa edellytetä kuultavan esimerkiksi, kun päätöstä hänen sijoittamisestaan tehdään.

Tämänkin aihealueen osalta lakiesitys saattaa ajaa tehtävien siirtämistä peruspalveluista vammaispalvelujen vastuulle. Lain tulisi ohjata siihen, että kaikilla lapsilla on yhdenvertaiset oikeudet palveluihin. Palvelutarpeeseen tulee pyrkiä vastaamaan yleislakien mukaisilla palveluilla. Tarvittaessa asiakasta tuetaan vammaispalvelulla lapsen vammasta johtuva erityistarve huomioiden.

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Nykyisellään esitys siirtää kokonaisvastuuta hengityshalvauspotilaiden hoidosta vammaispalveluihin, jossa ei ole riittävää erityisosaamista lääketieteellisistä ja terveydenhuollollista toimista, joita tehtäviin sisältyy. Tämä tulee ehdottomasti huomioida siirtämällä vastuuta myös perusterveydenhuoltoon, jotta osaaminen voidaan varmistaa ja palvelu toteuttaa asiakkaille toimivana kokonaisuutena.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta laki tuo nyt hyvin eri tavoin toimintarajoitteiset henkilöt vammaispalvelujen piiriin. Tämä laajentaa merkittävästi nykyistä vammaispalvelujen soveltamisalaa. Toki aiemminkin on jossain määrin ratkaistu psyykkisesti sairaiden toimintakykyä rajoittavia haasteita vammaispalvelujen (kuten kuljetuspalvelujen) turvin mutta tämä ryhmä on ollut pieni. Esitys ohjaa vahvemmin asiakaskunnan laajentumista vammaispalvelujen piiriin. Tämä muutos edellyttää uudenlaiseen palvelujen tarpeeseen vastaamista, joihin on aiemmin vastattu muiden palvelujen turvin. Tämä taas osaltaan lisää vammaispalvelujen kustannuksia, jota valmistelussa ei ole huomioitu.

Esitykseen on nyt kirjattu, että vammaispalvelulain mukaisen avun ja tuen tarve ei ole välttämätöntä silloin, jos toimintakyky on vain vähäisesti heikentynyt. Vähäinen toimintakyvyn heikentyminen tarkoittaa sitä, että vammaisen henkilö pärjää elämässään itsenäisesti ja pystyy tekemään

ikätasoonsa nähden tavanomaisia asioita ilman apua ja tukea. Toimintakyvyn vähäinen heikentyminen voi vaikeuttaa asioiden tekemistä, mutta ei kuitenkaan estä sitä. Peruspalveluissa tulee kyetä vastaamaan apua, tukea ja huolenpitoa tarvitsevien asiakkaiden palvelutarpeeseen. Vammaispalvelut tulee kohdistaa rajatulle joukolle ihmisiä, kun peruspalveluissa ei enää pystytä vastaamaan heidän palvelujen tarpeisiin.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tässä edelleen kaivataan tarkennusta yleislakien mukaisten palvelujen, kuten sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen, ensisijaisuudesta.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Muita palveluja täydentävänä ja tarpeen mukaisena sisältö on tarkoituksenmukainen, mutta edelleen periaate muiden lakien ensisijaisuudesta tulee olla selkeästi esitettynä ja määritettynä suoraan sovellettavassa pykälässä. Tämän palvelun tulisi olla määrärahasidonnainen, jotta se kohdentuu tarkoituksenmukaisesti eniten sitä tarvitseville. Nykyisessä muodossaan kyseisen palvelun asiakasmäärä olisi huomattavasti suurempi, kuin mitä esityksessä on arvioitu ottaen huomioon, että palveluun tulisi todennäköisesti ohjautumaan suuri joukko neuron kirjon -diagnoosin omaavia asiakkaita.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Varhaiskasvatustilain sääntely riittää turvaamaan vammaisten lasten yksilöllisen varhaiskasvatuksen. Vammaisuuteen perustuvan maksuttomuuden ei tulisi olla ratkaiseva tekijä sovellettavan lain kannalta ottaen huomioon, että varhaiskasvatukseen liittyviä asiakasmaksuja voidaan alentaa tai jättää perimättä asiakasmaksulain 13 §:n nojalla. Tämä on todettu myös esityksessä.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Esitys laajentaa omaisen mahdollisuuksia toimia henkilökohtaisena avustajana. Tämä koetaan haastavana, koska se asettaa omaishoitajat eriarvoiseen asemaan maksettavien palkkioiden osalta. Muutoksen voidaan ennustaa lisäävän merkittävästi omaisten toimimista avustajina ja siten myös henkilökohtaisen avun tunteja ja kustannuksia. Omaisten toimiminen henkilökohtaisena avustajana on jo aiemmin todettu haastavaksi perheenjäsenten roolien sekä asiakkaan itsenäistymisen näkökulmista, ja siksi tämän toivottaisiin pysyvän jatkossakin mahdollisena vain erityisen painavista syistä.

Henkilökohtaisen avun osalta ei katsota olevan perusteita edellyttää hyvinvointialueelta kaikkia sen palvelun järjestämisen tapoja mutta perusteltua on, että palvelun turvaamiseksi vaihtoehtoja tulee olla useampi kuin yksi. Kaksi tai kolme eri järjestämistapaa riittää turvaamaan asiakkaan palvelujen toteutuminen sopivalla tavalla.

Esitys avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavien toimenpiteiden osalta on hyvä, koska tällöin voidaan estää palvelujen päällekkäisyyttä mm. kotihoidon kanssa. Osaamisen varmistamiseen liittyviä kustannusvaikutuksia ei kuitenkaan ole riittävästi huomioitu.

Edelleen on tärkeää, että oppilaitoksissa säilyy vastuu opiskelun edellyttämistä avustajapalveluista. Henkilökohtaisen avun palvelua ei tulisi käyttää korvaamaan ammatillisen oppilaitoksen puutteita tai resurssivajeita.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Palvelukokonaisuus on hyvin epäselvä ja tämä on haastavaa erityisesti palvelun saamiseen liittyvän subjektiivisen oikeuden vuoksi. Asiakkaan osallisuus sekä päätöksenteon tuki on tärkeä kaikille, ja siksi siitä erikseen vammaispalvelulain säättäminen on päällekkäistä ja aiheuttaa haasteita palvelun toteuttamisen kannalta. Jos pykälä jää lakiin, niin palvelun kohdentumista on tarpeen määrittää selkeämmin.

Vammaisen henkilön oikeus saada erityistilanteissa vaativaa moniammatillista tukea tulisi täyttyä jo sosiaalihuoltolain ja sosiaalihuollon asiakaslain puitteissa. Asiakkaan tarvitsemaan moniammatilliseen yhteistyöhön ja tukeen tulee velvoittaa kaikki toimijat. Nyt esityksestä vastuuta kohdennetaan vahvasti vammaispalveluihin, jossa ei ole tarvittavaa osaamista mm. terveydenhuoltoon liittyvistä tehtävistä. Yhteistyö ja moniammatillisen tuen käytännöt hyvinvointialueiden toiminnassa tulee turvata muutoin kuin vammaispalvelulain puitteissa.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Tämä oikeus kuuluu kaikille ja esitys koetaan päällekkäisenä mm. sosiaalihuoltolain ja sosiaalihuollon asiakaslain säännösten kanssa.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Pykälän kuvaus on epäselvä, ja tämäkin nähdään toteutuvan jo peruslakien puitteissa. Tuettu päätöksenteko on tärkeää huomioida kaikkien palvelujen normaalina tarpeen mukaisena toimintana, erityisesti vammaisten asiakkaiden osalta. Tähän liittyvää osaamista tulee yleisesti ottaen vahvistaa. Kyse oikeudesta, joka kuuluu kaikille.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Tärkeää huomioida tämä erityistarve erityishuoltopiirien purkautuessa, mutta kyse on vaativasta terveydenhuollon ja sosiaalihuollon integroiduista palveluista, jonka tulisi toteutua hyvinvointialueilla asiakkaan tarpeisiin perustuen, ei vammaisuuden perusteella. Siksi yhteys vammaispalvelulakiin ja tästä säätäminen erillisenä palveluna edellyttää selkeää vastuun kuvaamista myös muiden kuin vammaispalvelun toimijoiden osalta.

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tässäkin sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen ensisijaisuus tulisi kuvata selkeämmin. Asiakkaan toiveiden mukaisen palvelun järjestämisen korostaminen saattaa aiheuttaa paineita järjestää ympärivuorokautisen asumisen tukea kotiin, mikä on haastavaa mm. henkilöstön saatavuuden sekä kustannusten kasvun vuoksi.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Niin kuin esityksessä todetaan, tulee lapsen muutto oman perheen luota aina olla viimesijainen ratkaisu. Lapsen näkemys ja oikeusturva tulee olla työskentelyn keskiössä, mutta tämän esityksen koetaan ohjaavan toimintaa perheen tarpeen pohjalta. Esityksen pohjalta nousee tarve määritellä tarkemmin vammaispalvelun omatyöntekijän tehtävistä liittyen mm. asiakasmääriin, niin kuin lastensuojelulaissakin. Tämä lisäisi tarvittavien resurssien määrää vammaispalveluissa.

Esityksessä tulisi täsmentää, että asuminen kodin ulkopuolella on perheelle kustannusvaikutuksiltaan ja lapsen edun näkökulmasta yhtäläinen riippumatta siitä, perustuuko se

vammaispalvelulakiin tai lastensuojelulakiin ellei tarkoituksena ole, että kustannukset määräytyisivät vammaispalvelulain mukaisena palveluna toisella tavalla.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Palvelun tulisi olla määrärahasidonnainen, eikä palvelu, joihin asiakkailta on subjektiivinen oikeus. Järjestämistavan tulee ehdottomasti olla asiakkaan tarpeen mukainen, mutta tämän tulee olla hyvinvointialueen päätettävissä. Jos perheet saavat valita yksilöllistä kotiin tuotettavaa palvelua ympärivuorokautisesti, kustannusten kasvamisen riski on merkittävä.

Pykälän tulisi määritellä myös kuljetuksen kustannukset ja järjestämisvastuu. Kuntalaisten yhdenvertaisuuden vuoksi tulisi tässä noudattaa samaa käytäntöä kuin omaishoidon vapaan palvelussa, eli kuljetus lyhytaikaiseen hoitoon olisi perheen järjestettävä ja kustannettava.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Päivätoiminnan osalta esitys on hyvä, mutta tähän olisi tärkeää määrittää myös työtoiminnan sisältöä koska usein vammaisen henkilö osallistuu päivä- ja työtoimintaan samoissa tiloissa yksilöllisen tarpeen ja voimavarojen mukaisesti.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisella tulee olla yhdenvertainen oikeus näihin palveluihin ja se tulee olla säädettyinä yleislaeissa, esim. sosiaalihuoltolaissa. On kuitenkin huomioitava yksilöllisten kokonaisratkaisujen tekemisen mahdollisuudet, esim. työ- ja päivätoiminnan yhdistämisellä asiakkaan voimavarat ja kuntoutumisen mahdollisuus huomioiden.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Julkisen liikenteen ensisijaisuus on tässä pykälässä hyvin tuotu esiin. Tarkennusta kaivataan kuitenkin asiakkaan omavastuusta tai velvollisuudesta kustantaa nämä matkat itse.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Vantaa näkee, kuten Espookin, että liikkumista tukevien palvelujen kustannuslaskelmissa on jätetty huomiotta palvelun toiminta-alueen laajentuminen. Kun aiemmin matkustusalue on ollut pääasiassa asuinkunta ja sen naapurikunnat, laajenee alue nyt matkoiksi jopa mökkipaikkakunnille. Tämä lisää huomattavasti kustannuksia. Esityksessä tulisi tuoda selkeämmin esiin, että näille paikkakunnille tulisi matkustaa esteettömällä joukkoliikenteellä ja vasta kohteessa käyttää taksia.

Matkustusalue tulisi rajata niin, että ainakin siirtymämatkat paikkakunnalta toiselle koko maan alueella rajattaisiin pois koska matkat eivät ole kohtuullisia ja kunkin yksilön tarpeen mukaisten matkojen arviointi mahdotonta. Vierailupaikkakunnalla syntyneiden kustannusten laskeminen ja maksutositteiden käsittely lisää merkittävästi työtä ja edellyttää lisäresursseja.

Nykyisen vammaispalvelulain nojalla on korvattu välttämättömät ja kohtuulliset matkat. Uudessa esityksessä tätä harkintaa laajennetaan, mikä tekee kohtuullisten matkojen arvioimisesta haastavaa. Asiakkaan tulee arvioida, että hänelle jää vielä välttämättömiin matkoihin riittävä määrä matkoja, jos matkustusalue laajenee ja matkojen joustavampi jaksotusmahdollisuus tulisi käyttöön.

Työmatkojen osalta yritystoimintaan kuuluvat matkat tulee rajata pois. Ei ole tarkoituksenmukaista tukea yritystoimintaa korvaamalla työhön kuuluvia matkoja.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammasta johtuvien muutostöiden ja toisaalta esim. liikkumista tukevien laitteiden osalta sisältö olisi hyvä keskittää sitä ohjaavaan kokonaisuuteen, kuten asumisen tai liikkumisen tuki.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

Erytyistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat siirtymäsäännökset helpottavat asiastietojärjestelmiin vaadittavien muutosten toteuttamista. Kaiken kaikkiaan muutokset tulevat voimaan nopeasti, ja kun eduskunnan hyväksyntä saadaan vasta vähän ennen lain voimaantuloa, on toivottavaa, että kaikkia muutoksia ei tarvitse saada toteutettua samanaikaisesti. Muutos on kokonaisuudessaan merkittävä, ja siirtymäaikaa tarvittaisiin muidenkin muutosten osalta. Päätöksentekoon sekä päätösten ja asiakassuunnitelmien päivittämiseen on pystyttävä varaamaan

riittävästi aikaa ja resursseja. Nykyisten henkilöstön saatavuushaasteiden vuoksi muutosten toteuttaminen asetetussa aikataulussa ei koeta mahdolliseksi.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Olisi tärkeää huomioida myös vaativaa psyykkistä tukea tarvitsevien autismikirjon ja kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuus osallistua päivätoimintaan, ja tämän vuoksi valvottua liikkumista tulisi pystyä toteuttamaan myös niiden henkilöiden kohdalla, jotka eivät asu tehostetun palveluasumisen yksiköissä tai laitoshoidossa.

Rajoitustoimenpiteiden toteuttaminen tulisi olla mahdollisia myös terveydenhuollon laitostenyksiköissä, jotta turvataan tahdosta riippumattoman ja rikoksesta tuomitsematta jätettyjen asiakkaiden tutkimus, hoito ja kuntoutus.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lapsen asuminen kodin ulkopuolella - kokonaisuus ei ole riittävän selkeä asiakasmaksujen näkökulmasta. Epäselväksi jää, tuleeko vammaispalvelulain nojalla kodin ulkopuolella asuville lapsille kerryttää itsenäistymisvaroja samalla tavalla, kuin lastensuojelulain nojalla sijoitetuille lapsille.

Mikäli elatusavun perintään vaaditaan vahvistettu elatussopimus kuten lastensuojelulain mukaisten sijoitusten osalta, tulee tämä kuormittamaan jo valmiiksi hankalaa jonotilannetta lastenvalvojille. Tätä ei ole huomioitu lakiesityksessä.

Kustannusten kokonaisuus ja esitettyjen maksujen vaikutukset tulisi arvioida asiakkaan näkökulmasta.

Asiakasmaksulain muutokset tulevat lisäävän palveluneuvonnan tarvetta asiakasmaksujen osalta, joka tulisi huomioida esityksessä.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Ei

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

Mahdollisten taloudellisten intressiristiriitojen välttämiseksi lapsen asuminen kodin ulkopuolella tulisi olla perheelle kustannusvaikutuksiltaan ja lapsen edun näkökulmasta yhtäläinen riippumatta siitä, perustuuko se vammaispalvelulakiin vai lastensuojelulakiin (ks. asiakasmaksulain 7 §). Vammaisten ja vammattomien lasten yhdenvertaisuus sekä lapsen etu tulisi varmistaa.

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Esityksessä on aliarvioitu lain piiriin tulevien asiakkaiden määrää.

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiuudistus tuo palveluvalikkoon täysin uusia palveluja, velvollisuuksia mahdollistaa asiakkaiden toiveiden mukaisia palveluja sekä edellyttää sellaisten järjestämistapojen käyttöön ottamista, jotka eivät aina välttämättä ole kustannustehokkaita. Tämä lisää todennäköisesti kustannuksia enemmän, kuin esityksessä on arvioitu. Lakiuudistus lisää asiakkaiden subjektiivisten oikeuksien piiriin kuuluvia palveluja ja tämä myös lisää merkittävästi hyvinvointialueiden kustannuksia.

Ikääntymisrajaus on esitetty laskelmissa ikäperusteisesti, vaikka lakiesitys ei näin toimi. 65-v ikärajan käyttäminen laskelmien pohjana ohjaa virheellisiin lukuihin, koska arvio pitää aina tehdä yksilöllisesti. Lisäksi ikääntyneeksi henkilöksi katsotaan yleensä vasta 70-80 vuotiaat henkilöt. Kustannusarviot ovat virheellisiä ja ylimitoitettuja säästöjen osalta.

Lakiesitys laajentaa soveltamisalaa merkittävästi ja tuo lain piiriin asiakasryhmiä, joita se ei aiemmin ole koskenut yhtä laajasti (esimerkiksi neuron kirjon asiakkaat ja mielenterveyskuntoutujat).

Palvelutarpeen arviointiin, asiakassuunnitelmien ja päätösten tekemiseen tarvittavien lisäresurssien määrää ei ole myöskään huomioitu riittävällä laajuudella. Kyse ei ole vain teknisistä muutoksista vaan asiakkaiden kuuleminen, toiveet ja ohjaus on edellytys kaikkiin tarvittaviin asiakassuunnitelmien muutoksiin ja tämä vie nyt arvioitua merkittävästi enemmän aikaa ja

resursseja. Muutokset tuovat myös paljon uusia asiakkaita palvelutarpeen arvioinnin ja mahdollisen asiakkuuden piiriin eli resurssitarve ei koske vain jo olemassa olevia vammaispalvelun asiakkaita. Tämä ei siis koske vain muutosvaiheen kasvavaa resurssitarvetta vaan pysyvää, kasvavaa resurssitarvetta vammaispalveluihin. Esityksen myötä myös jatkuvaan arviointiin ja seurantaan kohdentuu tarvetta lisätä resursseja ja työvoimaa, jonka saatavuudessa on jo nyt suuria haasteita.

Asiakaskunnan sekä palvelujen laajentuessa lain toimeenpano (esim. uusien palvelujen suunnittelu ja käynnistäminen) edellyttää lisäresursseja ja osaamisen vahvistamista.

Erytisen suurena haasteena nähdään lakiin laajasti kirjoitetut, nimenomaisesti sosiaalityöntekijöitä koskevat velvollisuudet. Sosiaalityöntekijöistä on kansallisesti merkittävä pula eikä edes nykytilanteessa voida aina vastata niihin tarpeisiin, joihin tarvittaisiin sosiaalityöntekijän osaamista. Vammaispalveluihin liittyvässä työssä on huomioitava laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaaminen erilaisissa tehtävissä, eikä tehtävänimikkein ole syytä kirjata lakiin vaatimusta työn tekijästä, vaan korostaa tarvittavan osaamisen varmistamista.

Lakimuutoksessa esitetyt muutokset lisäävät henkilöstön erityisosaamisen vaatimuksia, jotka kuormittavat työntekijöitä ja luovat lisäpainetta jo haastavassa työntekijöiden saatavuustilanteessa. Selkeyttämällä pykälää turvattaisiin työntekijöiden eettinen tuki vaativassa vammaistyössä ja päätöksenteossa.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Vantaan kaupunki toivoo tarkennuksia yleislainsäädännön ensisijaisuudesta ja valmiudesta vastata myös vammaisten asiakkaiden tarpeisiin. Tässä muodossa laki ohjaa laajemmin asiakkuuksia vammaispalvelulain piiriin eikä edistä yhdenvertaisuutta.

Nyt esitetty siirtymäaika nähdään erittäin haastavaksi toteuttaa resurssien saatavuuden, uusien tarvittavien palvelujen käynnistämisen sekä 1.1.2023 toteutuvan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen johdosta.

Veijalainen Mirva
Vantaan kaupunki - Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala /
Apulaiskaupunginjohtaja Timo Aronkytö